

Titel: BREV TIL: Eli Fischer-Jørgensen FRA: Paul Diderichsen (1947-06-15)

Citation: "BREV TIL: Eli Fischer-Jørgensen FRA: Paul Diderichsen (1947-06-15)", i *Louis Hjelmslev og hans kreds*, s. 1. Onlineudgave fra Louis Hjelmslev og hans kreds: https://tekster.kb.dk/catalog/lh-texts-kapsel_033-shoot-workidacc-2005_0099_033_EFJ-DIDERICHSEN4_0240/facsimile.pdf (tilgået 18. juli 2024)

Anvendt udgave: Louis Hjelmslev og hans kreds

Ophavsret: Materialet kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge det til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

15/6 47

Kære Eli,

Vi har efterhaanden manvreret os ind i den modsigelsesfulde Situation at vi begge kan opfatte os paa een Gang som Kreditorer og Debitorer i Korrespondanceforholdet, og da den menneskelige Magelighed - eller for at være mere tøffærdig: det konstante Misforhold mellem Tid og Arbejdspensum - vil plædere stærkt for den førstnævnte Opfattelse, kunde Resultatet let blive fuldstændigt Ophør i Utide af den interessante Meningsudveksling, som vi er begyndt paa. Jeg vil derfor benytte det sidste 2 af denne Søndag "Aften", efter at jeg har læst Latin med Grethe, der skal op til Mellemskoleeksamen, og paa Grund af elendig Undervisning i Føning med Dovenskab er meget slet funderet i dette Fag - til at svare dig paa dit Brev, medens vi endnu befinder os i en saadan Afstand, at man kan faa sig sig selv til at udtrykke sig skriftligt (var du ikke i Paris, da vi korresponderede saa heftigt om Ordstilling?).

Jeg finder, at det er overordentlig væsentlige ~~Synspunkter~~ Argumenter, du anfører mod Hjelmslev, og jeg vil gennemgaa de vigtigste af dem, Punkt for Punkt, for om muligt at præcisere Formuleringen og ~~præcisere~~ og uddybe Betragtningen.

Det, du siger øverst p. 2 om Kommutationsprøven er ~~ikke~~ ^{ikke} rigtigt, eller i al Fald lidt uheldigt turneret; men da det ikke blot skal gendrive en tænkt Indvending fra Hj. er der ikke Grund til nærmere at diskutere det.

Længere nede spørger du, om det er muligt at forbinde Stoleben og Solskin i eet Tegn; man maa her mindes Kierkegaards Bemærkning om "det Ord ~~Schnur~~ Schnur i Lexiconnet, der dels betegner en Snor, dels en Sønnekone" og hævde at hvis du mener "forbinde i eet Tegnudtryk" er det principielt ikke utænkeligt, og hvis du mener at Homonymer ikke er

"eet Tegn", er Spørgsmaalet temmelig overflødig. Overalt hvor vi har Tegn foreligger der et Homonym - og Synonym-problem (som Hj. synes at ville løse ved at hugge Knuden over), og det kan slet ikke - som du er kommet til at gøre, skønt du med saa stor Styrke bebrejder Hj. det samme - sidestilles med Varianter under samme Fonem. Exx. med a/y : i/å og blå/gul : rød/grøn er langt mere slæende, og dog er jeg ikke sådeles viss paa, at der ikke kan findes meget forbavsende Ting af den Art, naar vi fjerner os tilstrækkeligt fra vor Kultur. I al Fald kan Hj. have Ret i, at en universale Kalkyle over de sproglige Muligheder ikke paa Forhaand maa udelukke nogen Kombination, og dette Hensyn tror jeg har spillet forstyrrende ind i hans Behandling af Substansproblemet. - I svrigt dækker Hj.s Udtryk "Affinitet" i al sin Vagthed meget godt den Opfattelse, du selv naar til; men "Affinitet" kan naturligvis kun bestaa mellem to Formninger og ikke mellem en Form og "åne masse amorphe" (dette er Saussures Udtryk).

om Forskellen paa Hj.s og Saussures Formbegreb
Dine Bemærkninger/p.3 og navnlig de udmærkede Exx. p.4 er en Række Pletsrud, som jeg naaede at referere (hvis man kan referere et P Skud?) i det sidste Kollokvium, der væsentligt formædede sig som en Gengivelse af mit sidste Brev til dig. Her kan jeg ikke finde paa den svageste Indvendning.

Spørgsmaalet om Indhold og Udtryk er vi maaske ikke saa uenige om, som du tror, men vi ~~har~~ ser det under noget forskellige Aspekter, nærmer os til det fra forskellige Kanter. Du har Ret i, at det maa ses i nøje Forbindelse med Form-Substans-~~begrebet~~ problemet, specielt fordi to Tankegange synes at blive sammenblandet baade hos Saussure og Hj. (og af og til hos os andre ogsaa); for det første siges nemlig Indholdformen at forme Indholdssubstansen, Udtryksformen at forme Udtryksubstansen, for det andet former ~~ind~~ Tegnudtrykkene (eller Indholdssubst. formes af Udtrykket) Tegnindholdene, og Udtryksfigurerne formes af deres Forhold til ~~ind~~ Tegnindholdene (Udtrykssubst. formes af Indholdet).

Dine Bemærkninger om Hovedforskellen mellem Udtryk og Indhold træffer nok noget væsentligt, men lader sig næppe fastholde i den Form du har givet dem. Et Blik paa det kinesiske Skriftsprog vil vise dig, at man meget vel kan have (som nogenlunde) eet Tegnudtryk for hvert Tegnindhold, selv om Symbolernes sinnliche Side hentes fra et enkelt Omraade, og paa den anden Side bør man vel heller ikke paa Forhaand udelukke en Characteristica generalis, hvor Indholdet er reduceret til Kombinationer af et begrænset Antal Elementer, der ikke hver for sig kan være Tegnindhold. 4. Det er jo netop det Bohr Gang paa Gang fremhæver som den ejendommelige Vanskelighed ved den moderne Naturerkendelse, at Sproget kun kan betegne hvad der findes i Makrokosmos, medens man ved den sidste Analyse af de fysiske Størrelser ^{fx} træffer paa noget, der under een Synsvinkel kan betegnes som Bølger, under en anden som Korpuskler. Mangelen ved den berømte Han-Tyr (som du vist kom til at sige en Gang) er jo, at **Figur** "Indholdsfigurerene" i Mod-sætning til "Udtryksfigurerne" altid selv synes at være Tegnindhold (blot for andre Tegnudtryk). Ordet Okse sammenfatter altsaa i sit Indhold to andre Indhold, der hver kan have sit Udtryk; men man vil forgæves lede om et Ord, hvor paa samme Maade to Tegnudtryk er smeltet sammen under eet Indhold. † Endelig har vi jo i de formaliserede ~~N~~ Videnskabsprog Exx. paa Sprog, hvor der til hvert Tegnindhold svarer et (i Figurer ikke opløseligt) Tegnudtryk. ~~Indholdsfigurerne~~ ~~Indholdsfigurerne~~ ~~Indholdsfigurerne~~ ~~Indholdsfigurerne~~ ~~Indholdsfigurerne~~ ~~Indholdsfigurerne~~ Ligesom vi først erkender Udtryksfigurerne ved en kunstig Abstraktion (der vel foregaar i Metalingvistikken) hvor p eller a Abstraktion bliver ophevet til Tegnudtryk, saaledes ^(som Udtryk og Indhold) maa Indholdsfigurerne principielt først i en Metalingvistik (fysisk, psykologisk, fænomenologisk) kunne optræde som Tegnindhold. Som et sudsant Metasprog opfatter jeg Brøndals Sproganalyse.

Jeg mener altsaa at det er principielt urigtigt, naar du definerer ^{hvorfor den som man kalder nye Tegnudtryk!}

Tegnet som en ~~Kombin~~ Forbindelse af et Indholdselement og en Kombination af Udtrykselementer; ser du paa et kinesisk Skrifttegn eller paa den latinske Imperativ *il* har du klare Exx. paa det ~~konstruktive~~ omvendte. Asymmetrien er altsaa kun statistisk, ikke principiel.

Ex. med Morse viser derimod en virkelig principiel Forskel: ~~Udtryk~~ Udtryksstrukturer af alle Arter kan blive Indhold for en Udtryksstruktur af anden Art, men Indholdsstrukturer kan vel aldrig nogensinde blive Udtryk for noget? *Det samme var sig i Matematikken.*

Mine Exx. med Skriften og Lydfilmen maa nok ontolkes; men jeg gider ikke i Aften tage dem frem igen. Derfor blot endnu en Bemærkning til den sidste "kanoniske" Betragtning om Tegninventarets Begrænsning

Her gælder det sikkert, at man kan principielt kan skabe nye Tegn (dvs. baaede Tegnudtryk og Tegnindhold); WettF har saaledes lavet over 300 splinter nye glossematiske Tegn, der dog kan opløses i et ^{relativt begrænset} antal Stammer og Derivativer; men man kan ikke skabe nye Figurer, hverken i Udtryk eller Indhold uden at Sproget bliver et andet, og hvis du lavede et nyt Pronomen, er det jo sandsynligt, at der kom en ny Figur i Indholdet (hvad siger du for Resten til Optagelsen af saadanne Propositioner som *A* og *per*; ogsaa Pronomener skal fx. i Balkansprogene ofte være laant *).

Endelig maa jeg protestere mod din Karakteristik af Brøndal; (man skulde tro du kun kendte ham gennem Referat af Hj.) han har ingenlunde defineret ud fra et vilkaarligt Udvalg af filosofiske Kategorier. Han er ved en Analyse af de hidtidige grammatiske Kategorier kommet til det Resultat, at de svarer til de fire Kategorier, der hos praktisk talt alle Kategorilærens Mestres betragtes som de centrale (og paa tilsvarende Maade med Relationsarterne), og han mener - muligvis med Urette - at dette ikke er et Udvalg, men det Minimum, der er tilstrækkeligt og nødvendigt for at definere alle Tankens Former, m.s.o. hævder han at opstillet et "Indholdsalfabet".

Jeg har ikke hørt noget til Hj. endnu; saa ~~han~~ er vist ikke kommet tilbage; men nu kan det vel næppe være længe. - Naar ser jeg dig selv?

De hjerteligste Hilsener

Paul.

Jeg spørger den første Ros ud i min sang, og det første forelæsning er
næst

Mandag Morgen

Jeg har tænkt videre paa Forskellen mellem Indhold og Udtryk i Nat og vil rømere min Præcisering af din Isgttagelse derhen, at 1) ~~xxxxxxxx~~ vor Evne til at erkende Udtryksfigurer beror paa Alfabetets Opfindelse, der synes at skyldes et enestaaende Sammentraf af historisk ^{-geografiske} Tilfaldigheder 2) at de praktiske Hensyn, som du nævner, har bevirket, at man har haft større Interesse i at opløse Udtrykket i Figurer 3) at denne Proces er blevet lettet i væsentlig Grad ved at de fonetiske Figurer følger efter hinanden i Tiden eller (som Acc. og Modulation) kan isoleres som kvalitativt forskellige, medens Indholdselementerne er sammensmeltet paa en anderledes fuldkommen Maade 4) - og det er naturligvis det fundamentale i Sagen - at al Erkendelse er Objektivring, og at nicht-sinnliches derfor kun kan erkendes ved at gøres til Sinn for et sanseligt Symbol eller Udtryk. I Videnskabernes saakaldt klassiske Fase analyserede man den direkte sanselige Verden; den moderne Videnskabs Opgave ligger i at skabe Symboler, der kan tjene som Modeller for Analysen af "de ikke Ting, man ikke ser"; den er altsaa i strengeste Forstand transcendentel eller metafysisk eller apriorisk, hvis man tager disse Ord i den misforstaaede og forvrængede Betydning de har faaet ~~xxxxxxxx~~ i den vulgære Positivisme, som vi alle med større eller mindre Held prøver at kæmpe os ud af, og som var Arvefjenden i hele Brøndals Tænkning.

Og dermed nok for denne Gang; lille Marianne kalder mig ned til vores daglige Morgentur i Haven, hvor vi skal se de Blømtær der er sprunget ud og kikke efter modne Jordbær, Arter og Radiser.

P.